

HELM (32) *sb m*

e jasne.

sg N helm (6). ◇ *G helmu* (4). ◇ *A helm* (7). ◇ *I helm(e)m* (6). ◇ *L helmie* (3). ◇ *pl N helmy* (2). ◇ *I helmy* (1). ◇ *L helmi(e)ch* (3).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

Górna część zbroi ochraniająca głowę i twarz, szyszak, przyłbica; galea Mącz, Calep, Cn; scutorium BartBydg; cassis, cassida Cn (32) : *BartBydg* 141; *A* thám dopiro ná głowę Krolewfką Helm włożono *BielKron* 307v; *Ian* Tárło we zbroi/ y chłopiec ktory drzewo nofił do kościoła wiecháli/ obtykawfzy helm y iną zbroię świeczkami. *BielKron* 425v, 119v, 351v, 425v; *Crista etiam, Puřz. Crista galeae, Helm/ Przelbicá. Mącz* 69a; *Cristatus, Grzebieniřty/ Czubáty. Ut, Crista galea, Przelbicá s Helmem. Mącz* 69a, 142a, 223b; *GórnDworz* 17; *RejAp* 116v; *A* gdy iuř było bliřko *Licinius* helmu odchylił á thwarz vkazał *RejZwierc* 93, [233]v; *Chorařowie wřzyřcy miewáli ná Zbroiách y Helmiech Niedřwiedzie řkory ku řtráchu nieprzyačieřłkim koniom* *BielSpr* 14, 13; *Záprřagayčie konie/ w řiadayčie iezdni/ á řtańčie w helmiech [in galeis]* *BudBib Ier* 46/4; *Nie ták iáko dřiř v wiewa ich bywa/ ktorzi gdy helmu [galeam] nigdy w řadney potrzebie ná głowie řwey niemieli/ przedřię go ná herbiech námálowawřzi nořić řię niewřtydřá. ModrzBaz* 119; *Cassis – Helm, řziřřak przyłbica. Calep* 169a, 257b, 445b, 446a [2 r.].

W przen [czego] (2) : (*marg*) *To iest/ ktoryby miał čzyniř řprawiedliwořć. (–) Przyobłokł řię řprawiedliwořćiá iáko pánczerem/ á helm zbáwienia [galeam salutis] był ná głowie iego* *BibRadz Is* 59/17; *Mieyře thy iedno zbroię s pocčřiwořći/ A helm ná głowę włož páńřkiewy frogořći* *RejZwierc* 116v.

a. *Hełm (ewentualnie jego wyobrazenie) jako emblemat, godło, znak wyróřniający lub jego część* (7) : *Niedbálořci w pokoiu/ ták křtałt málowáli/ Helm pyękny otworzony/ pod Dębem řtáwiáli. A bába drzewcem řoładř/ otłukála řtoiač/ A Pčzoły teř do helmu/ zbiegály řie roiač. RejZwierc* 117, 117; *Náučyř ie [ufy] teř ma Hetman [...]/ iáko ná głos tráby/ [...] máia řie záchowác/ [...] bo řá iedny tráby kthore znák dawáia gdy řie pothykác/ drugie kiedy przeřtác/ [...] wiewe mieč y wiewdzie o nich [o tych znakach] nie thylko przez tráby ále y przez bębny/ [...] y przez kiwánie čzapki Hetmáńřkiewy/ álbo chorařwie z Helmem* *BielSpr* 16; *ModrzBaz* 119; *O Doktorze, co rybę z helmem zá Herb nořił. PudłFr* 33.

α. *Hełm heraldyczny, element herbu znajdujący się nad tarczą herbową* (1): *Stemma item, Rodzay/ pokolenie řláčeckie/ y ich herby/ kłeynoty/ helmy y ynřze znáki przodków ich. Mącz* 414b; **[O kleynocie Swinki/ ktory ma być Głowá Wieprzowa [...] ná Polu Čzerwonym [...]/ Páńná w Helmie rozčřofána ma być. PaprHerby** 305].

Synonimy: łepka, przyłbica, szyszak.